

ENERGIEKOSTEN

Laat kabinet afzien van dit haastig getimmerde prijsplafond. Energiesteun geven kan ook duurzaam en met markttucht

Winkelborden in Maastricht wijzen erop dat de deuren gesloten zijn om energie(kosten) te besparen. Foto ANP

Het kabinet heeft beloofd vrijdag te komen met de uitwerking van een energieprijzplafond. Een mooi gebaar, maar het dreigt onnodig duur en ongunstig voor het milieu uit te pakken. En het kan makkelijk veel beter.

Politiek Den Haag dreigt zich lelijk het hoofd te stoten aan het energieplafond. Zoals bekend behelst dit plafond een regeling waarbij in 2023 elk huishouden 2 900 kWh elektriciteit mag afnemen tegen een prijs van 40 cent, en 1.200 kuub gas tegen een prijs van 1,45 euro. De bedoeling is goed huishoudens hebben bescherming nodig tegen de torenhoge energiekosten. Maar het plafondplan, van PvdA en GroenLinks, is ondoordacht.

De belofte was één zin in de Troonrede, de dekking nog onbegroot. Het is een openenderegeling waarvoor de belastingbetaler straks de blanco check zal moeten dekken. Het plafond moet 'rust en zekerheid' brengen (EZK-brief, 7 november). Maar dat doet het bepaald niet. De duivel zit in de details. En vandaag is het nog steeds niet duidelijk hoe het prijsplafond zal worden geïmplementeerd. Het kan gemakkelijk misgaan, met mogelijk als gevolg grote schade aan het milieu en de energiemarkt, voor de staatskas, de belastingbetaler en de energieleveranciers.

Voor de strijd tegen klimaatverandering betekent het prijsplafond een enorme gemiste kans. Veruit de meeste consumenten beta-

Maarten Pieter Schinkel is hoogleraar economie aan de Universiteit van Amsterdam

Marco Haan is hoogleraar industriële organisatie aan de Rijksuniversiteit Groningen

len straks voor hun gehele verbruik een vaste lage prijs. Zij worden daardoor minder aanzet tot een zuiniger energieverbruik of het investeren in energiebesparende maatregelen. Zeker als ze makkelijk warmtes kunnen blijven onder het plafond.

Het is dan ook ironisch dat juist Frans Timmermans voor de Europese Commissie dit type beleid uitdraagt. Timmermans verspilt een goede energiecrisis, die juist zijn Green Deal en de hoognodige 'green transition' op gang kan brengen. Zeker, de hoge energieprijzen zijn het gevolg van de Russische aanbods-

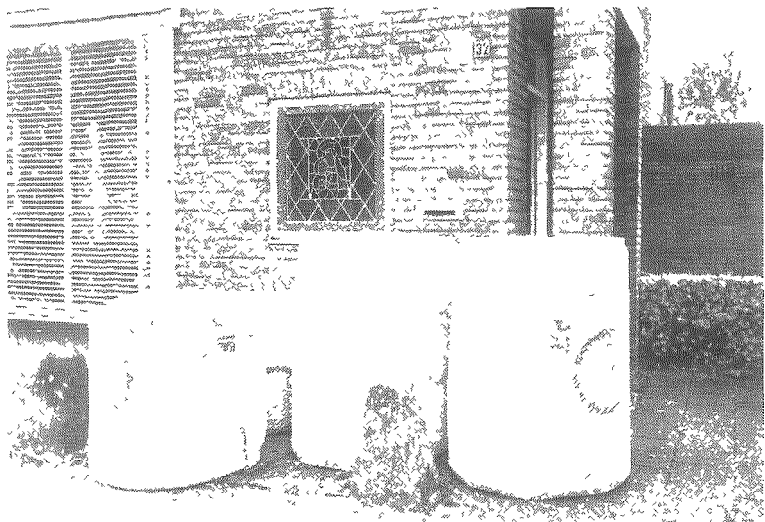
Het is ironisch dat juist Frans Timmermans dit beleid uitdraagt: een gemiste kans in de strijd tegen klimaatverandering

sabotage. Maar dat is geen marktfalen. Integendeel, het is precies zoals een markt hoort te werken. Bij schaarste stijgen de prijzen, zodat vragers en aanbieders alternatieven gaan zoeken.

Schade aan de markt en voor de staat dreigt juist te ontstaan door de wijze waarop de energiebedrijven gecompenseerd lijken te gaan worden voor het leveren van gas en elektra tegen de lage plafondprijzen, die onder hun kostprijzen liggen. Minister Jetten is vooralsnog van plan die compensatie te baseren op de marktprijzen en de leveranciers het verschil te vergoeden tussen hun contractprijzen en de plafondprijzen.

Dat klinkt misschien redelijk, dat omzedeel lopen de energieleveranciers nu immers mis. Maar het probleem is dat de marktprijzen mede worden bepaald door de energiebedrijven zelf. Ze hebben er dan dus baat bij de marktprijzen te verhogen. Daarmee verliezen ze weliswaar afzet aan huishoudens die boven de plafonds verbruiken, maar voor alle verbruik onder de plafonds betaalt de overheid automatisch meer compensatie.

➔ LEES VERDER OP
PAGINA 28

Isolatiemateriaal voor een huis in Breda.

Foto Elisa Maenhout

→ VERVOLG VAN
PAGINA 27

De leveranciers worden in hun opwaartse prijsneigingen beperkt door hun onderlinge concurrentie. Nu was die altijd al imperfect in Nederland, waar de drie grote aanbieders ruim 80 procent van de markt in handen hebben. Maar de concurrentie dreigt nu verder af te nemen, juist doordat de meeste consumenten minder dan de hoge plafondvolumes verbruiken. Zo adviseerde de Volkskrant vorige week klanten van dure aanbieders al om niet zonder meer over te stappen. 'Bij 60 procent van alle huishoudens valt hun hele gebruik onder het prijsplafond. Zij merken dus niets van de verschillen tussen de aanbieders' (Zes vragen. Ten eerste, 29 november)

Energieprijzen dreigen nog verder te stijgen, zeker dus als de overheid compensatie gaat geven voor omzetverlies. Voor januari 2023 verhoogden meerdere grote energie-aanbieders hun prijzen al, terwijl de kortetermijnprijzen op de inkoopmarkten voor energie juist dalen. Het is te vroeg om deze prijsstijgingen toe te schrijven aan het plafond dat op tafel ligt, maar ze zijn wel in

De redenen om vast te blijven houden aan het energieplafond verbleken bij die om ervanaf te stappen

lijn met onze eerdere waarschuwing (ESB, 19 oktober 2022). Die hogere prijzen betekenen overwinsten voor de energieleveranciers, betaald door de Nederlandse overheid, en dus ons allemaal. Ook voor de energieleveranciers is dat een risico. Omdat die overwinsten het gevolg zijn van door de staat verstrekte subsidies en door de wijze waarop, zou de Europese Commissie ze best eens kunnen gaan zien als verboden staatssteun.

Pogingen om niet meer dan een redelijk rendement toe te staan zullen discutabel blijven, zeker nu de toezichthouder Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft gezegd het te moeilijk te vinden om dat vast te stellen. De dreiging van terugvoeringsprocedures geeft grote financiële risico's die ook weer hun weer-

slag zullen krijgen in de prijzen en leveringszekerheid voor consumenten. Niet bepaald de 'rust en zekerheid' die de energiesteun moet brengen.

Toch kan de overheid prima ondersteuning bieden bij het betalen van ieders energierekening op een manier die niet al deze nadelen heeft (ESB, 30 november 2022). Eenvoudig door huishoudens een waardeverste korting op de maandelijkse energierekening te geven. Dat kan voor alle huishoudens hetzelfde bedrag ineens zijn, zoals de 190 euro in november en december. Als dat bedrag meebeweegt met de marktprijzen, wordt ook prijszekerheid gegeven. Stijgen de marktprijzen verder, dan stijgt de maandelijkse tegemoetkoming naventant mee.

Een gerichtere vorm is om op elke eenheid verbruikte energie, tot aan het plafondvolume, een korting te geven die gelijk is aan het verschil tussen de marktprijs en de plafondprijs. Zo krijgt een huishouden alleen steun voor het werkelijke verbruik, precies zoveel als onder het energieplafond. Als deze kortingen worden gebaseerd op gemiddelde prijzen – en dus vooral niet op de eigen contractprijzen van de aanbieders – schaadt het de marktwerking niet. En daardoor leidt het niet tot overwinsten, onnodige overheidskosten en onzekere procedures. En in het geval van een geïndexeerd maandbedrag ineens, worden consumenten gestimuleerd om energie te besparen. Deze steunvorm is dus goed voor milieu én markttucht.

Maar dit voorstel voor verstandiger implementatie van de energiesteun lijkt het niet te halen. De politiek heeft zich vastgehecht aan het energieplafond. Ze vindt iets anders dan de vaste lage plafondprijzen lastig uit te leggen. Die zijn immers beloofd. De debatjes in de Tweede Kamer gaan alleen nog over klein bier voor de achterban, met over de structureel verkeerde implementatie. Ook zouden de plafondprijzen leiden tot lagere inflatie. (Ten eerste, 6 december). Maar na aftrek van de kortingen, betalen huishoudens in ons voorstel precies dezelfde netto energieprijzen. Bovendien heeft het prijsplafond dus juist prijsopdrijvende effecten.

De redenen om vast te blijven houden aan het voorliggende energieplafond verbleken bij die om ervanaf te stappen. We roepen de regering dus met klem op: heroverweeg hoe u de energiesteun wil geven. Het is altijd beter te elfder ure gekeerd, dan ten hele gedwaald.

ANDER COMMENTAAR

PROTESTEN IN IRAN

'Zolang het repressieve regime van de ayatollahs niet wordt ontmanteld, zal de opheffing van de zedenpolitie weinig baten'

De aankondiging van de ontbinding van de zedenpolitie in Iran, betrokken bij de dood van de jonge Iraans-Koerdische Mahsa Amini wegens het onjuist dragen van haar hoofddoek, is nog altijd niet officieel bevestigd. Onduidelijk blijft dus of hier mogelijk echt sprake is van een door veel Iraanse betogers zo vurig gewenste eerste scheur in de muur van de Iraanse theocratie. Of gebruikt het Iraanse bewind het bericht over de zedenpolitie om de gemoederen van de al drie maanden demonstrerende betogers te bedaren? En hiermee ook de aandacht af te leiden van de driedaagse landelijke staking die, als het aan de oppositie en activisten ligt, de Islamitische Republiek dezer dagen bijzondere economische schade zou moeten toebrengen.

Wat ook de bedoeling is, de Spaanse conservatieve krant ABC vreest in een commentaar dat het wel of niet verdwijnen van de zedenpolitie in Iran weinig zal veranderen: 'Het Iraanse Openbaar Ministerie heeft al duidelijk gemaakt dat de rechterlijke macht blijft toezien op de handhaving van de bestaande zedelijke regels in de publieke sfeer. Het repressieve strafrechtelijke kader van het regime van de ayatollahs is gebaseerd op een meedogenloze, middeleeuwse, sharia-georiënteerde strengheid. Zolang die niet wordt ontmanteld, zal de opheffing van de zedenpolitie weinig baten.'

Ook de Franse krant *Le Monde* plaatst in een commentaar vraagtekens. Natuurlijk kan de mogelijke ontbinding van de zedenpolitie worden beschouwd 'als een onmiskenbare nederlaag voor degenen binnen het regime, te beginnen met de ultraconservatieve president Ebrahim Raisi, die

niet alleen wil beslissen maar ook controleren hoe Iraanse vrouwen zich moeten kleden'. Maar 'Weg met de zedenpolitie' heeft nooit boven aan de lijst met leuzen gestaan die al meer dan drie maanden door demonstranten in Iran worden gezongen, aldus de Franse krant.

'De absurde dood van een jonge vrouw bleek er één te veel te zijn voor een land dat al tientallen jaren is onderworpen aan de meedogenloze heerschappij van de Islamitische Republiek, wier belangrijkste doel is geworden om de beweging onder leiding van Opperste Leider Ali Khamenei aan de macht te houden tegen

Dictators staan altijd voor hetzelfde dilemma: hard optreden en een stevigere reactie uitlokken of je laars van de mensen afhaken

elke prijs. De leus waarmee de demonstranten zich identificeren en die zich buiten de grenzen van Iran heeft verspreid, 'Vrouwen, leven, vrijheid', weerspiegelt de roep om structurele veranderingen, die tot nu toe onverengbaar is gebleken met de fundamenten van de Islamitische Republiek.'

De Britse krant *The Daily Telegraph* meent eveneens dat het mogelijk schrappen van de zedenpolitie niet zal opleveren wat de ayatollahs wellicht wensen. 'Als demonstranten, geleid door vrouwen, van wie velen hun hoofddoek hebben verbrand, eenmaal de vrijheid hebben gekregen

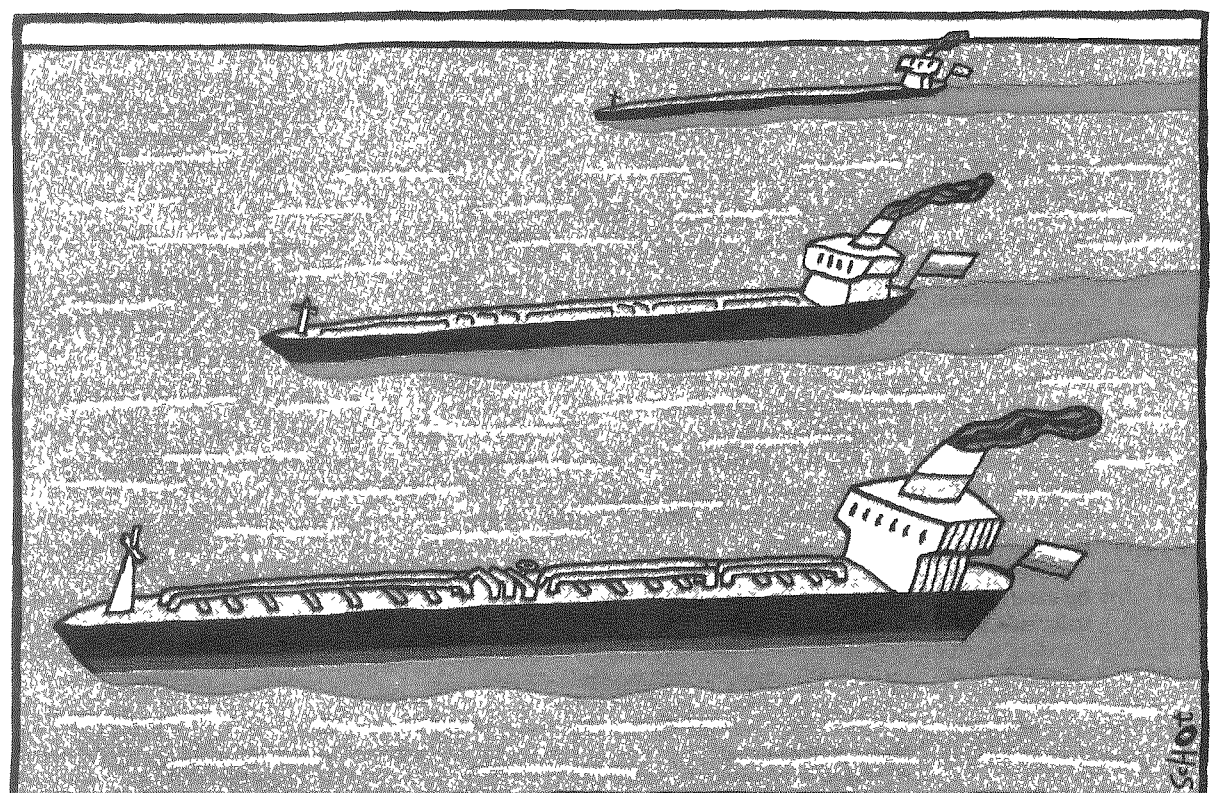
waarnaar ze verlangen, zullen ze wellicht meer eisen in plaats van tevreden naar huis terugkeren. (...) Als de protesten eenmaal verhevigen, staan dictators altijd voor hetzelfde dilemma, hard optreden en een stevigere reactie uitlokken of je laars van de mensen afhaken en het risico lopen dat ze opspringen om je neer te halen. Als dit de situatie is, kan de Iraanse theocratie alleen zichzelf hiervan de schuld geven.'

Daarbij is het belangrijk, aldus journalist en schrijver Christopher de Bellaigue in een longread voor *The Guardian*, om te begrijpen dat er een cruciaal verschil in perspectief is tussen degenen die in Iran wonen en degenen daarbuiten. 'Voor ongeduldige ballingen zou een nucleair akkoord en het opheffen van de sancties een redingslijn vormen voor de Islamitische Republiek – een resultaat dat zij onaanvaardbaar vinden. Voor Iraners die in die Islamitische Republiek wonen, betekent het een verbetering van levensomstandigheden die de afgelopen jaren bijna ondraaglijk zijn geworden.'

'Oproepen tot een landelijke staking waarbij ook de bazaars, leraren en – cruciaal – oliearbeiders betrokken zouden moeten worden, zijn daarom tot nu toe grotendeels genegeerd. Dit kan niet alleen worden verklaard door de intimidatie van de overheid. Het gebrek aan stakingsbereidheid is ook te wijten aan de loon- en toeslagverhogingen die de regering de afgelopen maanden heeft uitgedeeld aan werknemers in de publieke sector en arme gezinnen. En aan het feit dat, ondanks de heldhaftigheid van de demonstranten, in het onwaarschijnlijke geval dat het Iraanse regime plotseling zou omvallen, niemand enig idee heeft wat er daarna staat te gebeuren.'

Iñaki Oñorbe Genovesi

BAS VAN DER SCHOT

DOORLOGSECONOMIE